

KONUŞMA İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR:

Konuşmanın insanların duygu ve düşüncelerinin ses ile aktarımı olduğundan söz etmiştik. Konuşma olgusunun oluşumunda pek çok etken vardır bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

SES:

Konuşma sesleri, akciğerlerden başlayıp ağız ve burunda sona eren solunum yollarında sıralanmış organlara çarpıp sonra belli kalıplarla ağızdan çıkan titreşimlerdir. İlk olarak gırtlakta oluşan ham sesin, sahip olduğu belirli bir renk ile başkaları tarafından duyulan son biçimini alması; boğaz, ağız ve burun boşluklarında gerçekleşir. Beyin tarafından yönetilen konuşma süreçlerinde insanın birçok farklı ses çıkarmasını sağlamaktadır.

BOĞUMLANMA:

Ciğerlerden gönderilen havanın ağız ve burun yolundaki ses aygıtlarının yardımıyla ağızdan çıkarken konuşma sesi biçimlerini almasıdır. Seslerin doğru biçimde boğumlanması (seslendirilmesi) etkili konuşmanın temel koşullarından birisidir. Ünlü ve ünsüzler; dil, damak, diş, gırtlak gibi konuşma organlarının açılıp kapanma, yaklaşım uzaklaşma, gerilip çözülme gibi çeşitli oluşumlarıyla boğumlanma gerçekleşir.

SIKLIK:

Ağızdan çıkan her ses titreşimi belli bir hızda çıkar ve bu sesler kelimeleri oluşturur. Bu sıklıkta meydana gelen değişiklikler kulaktaki seslerin tonunu alçak veya yüksek olarak algılanmasını sağlar.

TONLAMA:

Ses veren varlığın titreşim sayısının az veya çok oluşuna tonlama denir. Tonlama, iletilmek istediğimiz mesajın, duygunu doğru ve etkili bir biçimde dinleyiciye ulaşmasında büyük rol oynar. Tonlama sayesinde konuşmanın içeriğine uygun coşkulu, güçlü, yumuşak, keskin ve hassas duygular dinleyiciye iletilir.

Tonlamanın işlevleri arasında heceler arasındaki vurgu farkları dinleyicilere yeni ve farklı olanı kavrama, konuşmanın akışını kestirme imkânı sağlar. Tonlama konuşma içerisinde şu şekilde hissedilir;

Kesin yargılı bildirim cümlelerinde alçalan ses tonunda olduğu,

Cümle içerisinde ara sözlerin düz bir tonda belirtildiği,

Soru cümlelerinde yükselen bir tonun olduğu,

Cevaplarda ise alçalan bir tonlamanın olduğu,

Bağlama ve anlama göre kayıtsız, alaycı, sınırlı gibi tonların bulunduğu da görölmektedir.

EZGİ:

Sözcük içerisindeki heceleri seslendirirken alçak ve yüksek tonlama yapıldığı bilinmektedir. Cümle düzeyindeki sözcüklerin veya sözcük gruplarının seslendirilmesi sırasındaki alçalma ve yükselmelerde tonlama farklılıkları görölmektedir. İletmek istediğimiz mesajdaki duyguya göre oluşan bu tonlamadaki farklılıklarına ezgi demekteyiz.

VURGU:

Sözcüklerdeki bazı hecelerin veya sözcük gruplarındaki yani cümlelerdeki bazı sözlerin diğerine göre daha yüksek tonda seslendirilmesidir.

Sözcük vurgusu ilk, orta veya son hecede görölmektedir. Vurgunun yeri, anlamı ya da anlam, vurgunun yerini belirleyebilir. Sözcük içerisindeki vurgu, bazı durumlarda yazılış aynı fakat anlamları farklı olan sözcükleri söyleyişle ayırmak için kullanılır. Yer adlarında vurgu ilk hece üzerindedir; ORdu, Bebek, KURtuluş . Buna karşılık orDU, beBEK, kurtLUŞ gibi sözcüklerde vurgu son hecededir. Eylem adlarında vurdu ilk hecededir; KAZma, ÇİZme, SARma. Yine bu kelimeleri nesne olarak ele alacak olursak vurgulama sonda olmalıdır; kazMA(alet), çizME(ayakkabı), sarMA(yiyecek).

Cümle vurgusu, cümledeki sözcüklerin biri diğerlerine göre daha yüksek ve baskılı söylenmesidir. Türkçede normal koşullarda cümle vurgusu yüklem üzerindedir. Cümlede dinleyiciye yeni bilgi aktarılıyor ve bu bilgi cümlenin odağı ise vurgu orada olur.

DURAKLAMA:

Özellikle vurgulanan bir yargının, yüksek tonlu bir ifadenin veya bir sorunun ardından kısa süreli sessizliktir. Cümlenin anlamı, konuşmada durağın yerini ve süresini belirler. Duraklamalar, vurgulamalardaki teknikleri çeşitlendirerek ifadedeki tekdüzeliği ortadan kaldırır.

TINI:

Bir sesi başka seslerden ayırmamızı sağlayan fiziksel farklılıklara tını denir. Tını aynı zamanda sesin hoşça gitmesi, sesin beğenilmesi için de önemlidir. Konuşmacıdaki ses tınısı iyiye bu konuşmasındaki etkiyi de artırmakta ve kalıcılığı sağlamaktadır.

PES ve TİZ SES:

Seslerin, kulağa kalın veya ince, yavaş veya hızlı, yüksek veya alçak ulaşmasında sesleri tanımlamak için pes ve tiz terimlerini kullanırız. Kulağa kalın, yavaş, alçak gelen seslere pes ses denir. Tiz ise kulağa ince, hızlı ve yüksek gelen sesler için kullanılmaktadır. Titreşimdeki sıklık azaldıkça sesler pes; sıklık artıkça sesler tiz çıkmaya başlar.

Doğru, güzel ve iyi bir sesde olması gereken unsurları şu şekilde sıralayabiliriz.

İşitilebilirlik: Konuşmanın sıklığı, tonu, tınısı dinleyicinin rahatlıkla duyabileceği düzeyde olmalıdır. Konuşmacıyı sağlık bir biçimde işitemeyen dinleyici bir süre sonra sıkılır, sinirlenir ve konuşmaya adapte olamaz. Dolayısıyla iletişim sorunu yaşayabiliriz.

Esneklik: Ses hacmindeki tonlama değişikliklerine, sesdeki peslik ve tizlikteki değişikliklere diyebiliriz. Sesimizdeki bu değişiklikler konuşmamızı tekdüzelikten kurtarır.

Akıcılık: Konuşmadaki akıcılık sağlamak için sözcüklerin art arda hızlı ve uyumlu bir şekilde özenle söylenmesi gerekir. Boğumlama sırasında hıza dikkat etmemiz sözcüklerin daha akıcı olmasını sağlar.

Hoşagiderlik: Konuşmacı etkili, güzel ve doğru bir konuşma yapabilmesi için sesindeki tınıya, ifade de kullanacağı ezgiye, sözcükleri söyleme hızına dikkat etmeli. Bu unsurların gerçekleştirilmesiyle ses daha hoş bir biçimde algılanacaktır.